

УДК 65.011.56

<https://doi.org/10.53920/ES-2022-1;2-9>

Лариса Володимирівна ІВАНЧЕНКОВА

Одеський національний технологічний університет

ORCID ID: 0000-0002-8402-4637

Галина Олександрівна ТКАЧУК

Одеський національний технологічний університет

ORCID ID: 0000-0001-6937-6223

Лариса Борисівна СКЛЯР

Одеський національний технологічний університет

ORCID ID: 0000-0002-8332-8823

Тетяна Дмитрівна МАРКОВА

Одеський національний технологічний університет

ORCID ID: 0000-0002-9437-2635

Ольга Олександрівна ЄВТУШЕВСЬКА

Одеський національний технологічний університет

ORCID.ID: 0000-0003-4869-5123

РОЛЬ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, КОНТРОЛЮ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЗА УМОВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено роль діджиталізації обліку, аналізу, контролю та оподаткування за сучасних умов цифрової економіки. Встановлено, що цифрові технології стають основою і каталізатором розвитку усіх систем життєдіяльності людини від мікро- до глобальних масштабів та є важливим інструментарієм розвитку системи бухгалтерського обліку і звітності як діагностично-інформаційного забезпечення прийняття рішень на всіх рівнях управління у процесі досягнення стійкого розвитку. Відмічено, що діджиталізація дає можливість відмовитися від ведення паперової бухгалтерії та взагалі від традиційного документообігу в цілому. Взаємодія окремих структурних підрозділів здійснюється з максимальною швидкістю, що дозволяє заощаджений час використовувати на підвищення продуктивності праці. Крім того, зменшується ймовірність помилок, оскільки знижується вплив людського фактора, оскільки окремі модулі цифрової інфраструктури беруть на себе багато важливих функцій співробітників.

Ключові слова: діджиталізація, цифровізація, цифрова економіка, цифрові технології, бухгалтерський облік, аналіз, контроль та оподаткування.

Larysa IVANCHENKOVA

Odesa National University of Technology

Halyna TKACHUK

Odesa National University of Technology

Larysa SKLIAR

Odesa National University of Technology

Olha YEVTUSHEVSKA

Odesa National University of Technology

Tetiana MARKOVA

Odesa National University of Technology

THE ROLE OF DEVELOPMENT OF DIGITALIZATION OF ACCOUNTING, ANALYSIS, CONTROL AND TAXATION IN THE DIGITAL ECONOMY

The article examines the role of digitalization of accounting, analysis, control and taxation in modern digital economy. It is established that digital technologies become the basis and catalyst for the development of all human life systems from micro to global scale and are an important tool for accounting and reporting as a diagnostic and information support for decision-making at all levels of government in achieving sustainable development. In the digital economy, the undoubted advantages of making managerial decisions are that business leaders have the opportunity to receive large amounts of information in the necessary sections in the shortest possible time. The need for digital transformation of business, especially such an important department as accounting, because on the basis of timely accounting of financial data creates reliable information for both investors and business owners about the financial and economic activities of the enterprise. Digitalization is a process of business transformation through the introduction of modern technologies and tools that help promote the company, improve market position, interact with customers and automate many processes. The task of digitalization is to make the enterprise visible on the Internet, to open new sources of customer traffic, to expand opportunities.

In the digitalization of accounting, analysis, control and taxation we can identify the following positive aspects: reducing the cost of maintaining the accounting staff; efficiency of financial and economic activity; data and information processing speed; setting up remote work; informational security. With the growth of digitalization, the need for security and reliability of data storage increases.

It is noted that digitalization makes it possible to abandon paper accounting and in general from traditional document management in general. The interaction of individual structural units is carried out at maximum speed, which allows you to use the saved time to increase productivity. In addition, the probability of errors is reduced, as the impact of the human factor is reduced, as individual modules of the digital infrastructure take on many important functions of employees.

Key words: digitalization, digitalization, digital economy, digital technologies, accounting, analysis, control and taxation.

JEL Classification: M40

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За сучасних умов розвиток цифрової економіки як у світі, так й в нашій країні здійснюється величезними темпами, поширюючи свій вплив на всі сфери діяльності, зокрема й облікові процеси. Не виключенням є й бухгалтерський облік, який також зазнає суттєвих змін на основі інноваційних процесів створення, зберігання та передачі інформації. При цьому безпосередній вплив на швидкість та якість цих процесів здійснює розвиток цифрових технологій. Слід зазначити, що методологія та інструментарій бухгалтерського обліку не завжди відповідають сучасним реаліям, через що виникає низка проблем, пов'язаних із впровадженням цифрових рішень. Онлайн присутність підприємства допомагає сформувати йому імідж в очах користувачів, завоювати їхню лояльність, вести бізнес навіть в умовах карантинних обмежень та автоматизувати безліч внутрішніх процесів. Згідно з останніми дослідженнями, люди щодня мінімум 5 годин проводять в інтернеті з мобільних пристроїв, це не включаючи роботу та час за комп'ютером. Тобто близько третини життя людина проводить онлайн. Цифрова присутність стала необхідністю для сучасного бізнесу. І діджиталізація (digitalization), яка й так просувалась стрімкими темпами, прискорила ще більше у зв'язку з пандемією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним основам побудови цифрової економіки присвячені численні наукові праці, зокрема цю проблематику розглядали Варламова М.Л., Дем'янова Ю.О., Джусов О.А., Герасименко Т.О., Коляденко С.В. Кулинич М.Б., Литвинов О.М., Матвійчук І.О., Мешко Н.П., Прохоров М., Рогова Н.В., Соколова Г.Б., Сазонець О.М., Сафарова А.Т. та ін. Проте, не зважаючи на значний науковий доробок з приводу розвитку цифрової економіки, дослідження сучасного її стану є актуальною тематикою подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета статті: дослідити роль діджиталізації обліку, аналізу, контролю та оподаткування за сучасних умов цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу. На даний момент тенденція щодо діджиталізації сучасної економіки передбачає трансформацію підходів до ведення бізнесу. Термін «діджиталізація» походить від англійського «digitalization» і в перекладі означає «цифровізація» або ж «приведення в цифрову форму». Термін «діджитальна економіка» (digital economy) вперше згадувався в науковій літературі ще в 1995 році американським ученим Н. Негропonte [1]. Однак, досі не існує єдиного визначення даного поняття. Досить часто діджитальна економіка ототожнюється з мережевою або

інформаційною. С.В. Коляденко визначає діджиталізацію як приведення будь-яку інформацію у цифровий вигляд [2]. На думку Г.Б. Соколової для діджиталізації характерне створення цифрової форми, що засновується на бітах та байтах, для звичних нам речей [3]. Інші науковці у своїх дослідженнях стверджують, що діджиталізація характеризується перетворенням будь-якого роду інформації у електронний вигляд [4]. На думку О. Литвинова, «діджиталізація – це явище, що спричиняє послідовні трансформації соціокультурного коду, об'єднані загальним вектором розвитку». Дослідник пов'язує діджиталізацію із соціальною комунікацією та аналізує з огляду на це зміну соціальних інститутів та подальшу зміну розвитку людства [5]. Діджиталізація означає реорганізацію процесів за допомогою автоматизації та цифрової комунікації. Однак деякі словники трактують діджиталізацію як спрощену форму терміна «цифрова трансформація» [6].

Отже, діджиталізація – це заснований на можливостях сучасної ІТ-індустрії процес застосування суб'єктами господарювання інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення мети господарської діяльності, пов'язаний з формуванням нової цифрової форми господарських відносин.

Інституційні основи цифрових трансформацій у ЄС були закладені у 2010 р. у Стратегії розвитку ЄС «Європа 2020», а також в одній із ініціатив ЄС, що були спрямовані на підтримку реалізації цієї Стратегії – Цифровий порядок денний для Європи [8], яка визначила пріоритети цифрового розвитку ЄС до 2020 р., зокрема прискорення впровадження високошвидкісного Інтернету та використання переваг єдиного цифрового ринку для домогосподарств та компаній і т.д. Подальший розвиток інституційного забезпечення цифрових трансформацій у ЄС пов'язаний із стратегічними документами, відображеними на рис. 1. Одним із найважливіших стратегічних документів ЄС, який визначає цифрові трансформації як основу розвитку ЄС до 2030 р. є Цифровий компас 2030: європейський шлях цифрового десятиліття [7].

Враховуючи подальше зростання конкуренції на ринку товарів і послуг, підприємці роблять ставки на нові технології та впровадження інновацій, внаслідок чого актуальним стає дослідження сутності та можливостей застосування технології блокчейн, штучного інтелекту у бухгалтерському обліку та управлінні суб'єктами бізнесу, завдяки яким можливий розвиток єдиного інформаційного простору, однаково інтерпретованого всіма зацікавленими особами.

Рис. 1. Розвиток діджиталізації у ЄС

Вивчення еволюції розвитку застосування інформаційних технологій у бухгалтерському обліку дозволило виділити такі умовні етапи:

1 етап – застосування електронних таблиць Microsoft Excel, які дозволяють систематизувати наявну інформацію за потрібними ознаками, формувати підсумки, вибирати необхідну інформацію, створюючи окремі таблиці, зводити інформацію з кількох файлів на один.

2 етап – використання спеціалізованих програмних продуктів. Спеціалізовані бухгалтерські продукти – програми «1С: Підприємство», «БЕСТ», «Парус» «БЭМВИ», «Галактика» та інші – дозволяють запроваджувати первинні документи, вести журнал господарських операцій та формувати на його основі різноманітні бухгалтерські, податкові та управлінські звіти. Вони можуть бути

адаптовані до особливостей будь-якого підприємства, але самостійне настроювання програм безпосередньо бухгалтером суттєво обмежене.

3 етап – застосування інтегрованих ERP систем управління підприємством, які дозволяють в умовах складного виробництва, розгалуженої мережі, великого асортименту продукції, що випускається, і підвищеним обсягом складських операцій, об'єднати кілька завдань: об'єднати всі бізнес-процеси за єдиними правилами в рамках однієї системи; оперативно отримувати інформацію про всі сторони діяльності підприємства; планувати та контролювати діяльність організації.

4 етап – активне використання хмарних технологій. Обробка та зберігання інформації в Інтернеті – «хмарні технології» – це ще один сучасний напрямок автоматизації бухгалтерського обліку. Безсумнівно, воно має низку переваг: не потрібні початкові інвестиції, зручні в доступі, немає обмежень у користувачах.

Водночас існуючим технологіям ведення обліку притаманні такі недоліки:

- ризики втрат та спотворення інформації;
- розрізненість та низька якість даних;
- відсутність можливості автоматизованого формування обліково-аналітичної інформації з урахуванням часової вартості грошей;
- орієнтація на потребу діючих методик обліку;
- відсутність інтеграції у міжнародну систему обліку. Новий етап розвитку інформаційних технологій – штучний інтелект, машинне навчання, технологія блокчейн – дозволять нівелювати зазначені проблеми.

Для пришвидшення діджиталізації та створення зручних послуг для громадян Україна починає входити в режим paperless. Раніше для оцифрування послуги необхідно було внести зміни до законів, що її регулюють. Закон про paperless значно спрощує процедуру переведення послуг в онлайн та вводить поняття автоматичного надання послуги. Це дозволяє виключити людський фактор із процесу ухвалення рішень. Важливою частиною впровадження режиму “без паперів” є закон “Про публічні електронні реєстри”, що був прийнятий 18.11.2021 р.

Поява можливості вести все в електронному форматі спонукала розвиватися і інші тренди ведення обліку – аутсорсинг, колабораційний облік і впровадження системи блокчейн. В останнє десятиліття збільшилася кількість компаній, які впроваджують концепцію цифрової трансформації, що включає не тільки використання нових технологій (наприклад, машинне навчання, програми штучного інтелекту, Інтернет речей, блокчейн), але й зміни ключових бізнес-елементів, включаючи стратегію, бізнес-модель, бізнес-процеси.

Як зазначають Кулинич М.Б., Матвійчук І.О., Сафарова А.Т. та Герасименко Т.О. діджиталізація аналізу має сприяти формуванню культури, в якій аналітики затрачають більше часу на аналіз даних, аніж на їх збір, і зазвичай більше використовують прогностичний аналіз для прийняття рішень, аніж інтуїцію та досвід. цього необхідно сформуванню комплексне рішення щодо автоматизації, яке об'єднує великі дані (Big Data), машинне навчання (machine learning) та штучний інтелект (artificial intelligence, AI) для забезпечення прогностичного аналізу у режимі реального часу за допомогою зовнішніх та внутрішніх баз даних про минулі, поточні та майбутні результати, чинники впливу на них, формування спільного стратегічного бачення досягнення корпоративних цілей, розуміння ключових показників бізнесу [8].

Одним із напрямків застосування цифрових технологій в бухгалтерському обліку, аналізу, контролю та оподаткуванні є блокчейн – унікальна технологія, поширення якої відбувається у багатьох галузях діяльності. Ця технологія, заснована на обліку, пропонує новий спосіб зберігання та розподілу інформації. Інновація дозволяє вирішити проблему, коли бухгалтери зберігають дані в розрізних місцях без можливості повної їхньої консолідації та перевірки. Блокчейн має важливу для обліку, аналізу, контролю та оподаткування властивість: інформацію, яка створена в блокчейні, можна довіряти, навіть якщо довіра до контрагенту відсутня, оскільки транзакція може бути здійснена, тільки якщо вона схвалена обома сторонами угоди.

Щодо діджиталізації системи оподаткування, слід відмітити, що вже сталою практикою є автоматизація як на рівні процесів фіскальної служби, так і платників податків. Упроваджені підходи і сервіси мають особливість – вони електронні. Так, наприклад, Державною фіскальною службою України введено: автоматизовану систему «Єдине вікно»; електронний кабінет платника в режимі 24/7 з можливістю (он-лайн доступ до даних, аналітичні сервіси, листування та подання звітності, сплата податків для фізичних осіб). Цей сервіс вже має 9 млн. користувачів з понад 80 країн світу; систему автоматичного відшкодування ПДВ; електронний чек; електронний акциз, що передбачає ведення реєстру платників акцизного податку з реалізації пального, єдиного реєстру акцизних накладних, електронне адміністрування реалізації пального; електронний аудит – автоматизований відбір ризикових суб'єктів господарювання та ризикових операцій для перевірки, формування робочого плану ревизора. Впровадження електронних сервісів дозволило скоротити час і витрати, підвищити рівень добровільності сплати податків, збільшити надходження до бюджету, зменшити корупцію [9].

У світі діджиталізація визначається, як перетворення інформації на цифровий формат, що у своє чергу сприяє підвищенню ефективності, зниження витрат підприємства і розвитку нових напрямів. У цифровізації бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування можемо виділити такі позитивні сторони:

1. Зниження витрат за утримання бухгалтерського апарату. Варто зазначити, що цей показник не говорить про скорочення чисельності організації, навпаки, свідчить про підвищення кваліфікації чи перекваліфікації співробітника на професію майбутнього, наприклад, з професії бухгалтер перенавчитися на фінансового інженера. Нові економічні та технологічні умови вимагають створення та реалізації підходів щодо сприяння громадянам у освоєнні ключових компетенцій цифрової економіки, забезпеченні масової цифрової грамотності та персоналізації освіти.

2. Ефективність фінансово-господарської діяльності.

3. Швидкість обробки даних та інформації.

4. Налагодження віддаленої роботи.

5. Інформаційна безпека. Зі зростанням діджиталізації, зростає необхідність у безпеці та надійності зберігання даних.

Отже, як бачимо існує необхідність цифрової трансформації бізнесу, особливо такого важливого відділу, як бухгалтерія, адже на основі своєчасності обліку фінансових даних формується достовірна інформація як для інвесторів, так і власників бізнесу про фінансово-господарську діяльність підприємства.

Діджиталізація – це процес трансформації бізнесу за допомогою впровадження сучасних технологій та інструментів, які допомагають просувати підприємство, покращувати позиції на ринку, взаємодіяти з клієнтами та автоматизувати багато процесів. Завдання діджиталізації – зробити підприємство видимим в інтернеті, відкривати нові джерела трафіку клієнтів, розширювати можливості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, узагальнення та аналіз результатів проведеного дослідження показують, що цифрові технології стають основою і каталізатором розвитку усіх систем життєдіяльності людини від мікро- до глобальних масштабів та є важливим інструментарієм розвитку системи бухгалтерського обліку і звітності як діагностично-інформаційного забезпечення прийняття рішень на всіх рівнях управління у процесі досягнення стійкого розвитку. В умовах цифрової економіки безперечно переваги при прийнятті управлінських рішень полягають у тому, що керівники суб'єктів бізнесу мають можливість отримувати великі обсяги інформації у необхідних розрізах у найкоротший термін. Діджиталізація дає

можливість відмовитися від ведення паперової бухгалтерії та взагалі від традиційного документообігу в цілому. Взаємодія окремих структурних підрозділів здійснюється з максимальною швидкістю, що дозволяє заощаджений час використовувати на підвищення продуктивності праці. Крім того, зменшується ймовірність помилок, оскільки знижується вплив людського фактора, оскільки окремі модулі цифрової інфраструктури беруть на себе багато важливих функцій співробітників.

© Іванченкова Л.В., Ткачук Г.О., Скляр Л.Б., Маркова Т.Д., Євтушевська О.О., 2022

ЛІТЕРАТУРА

1. Negroponte N. Being Digital. Knopf, 1995. 256 p.
2. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112.
3. Соколова Г.Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1 (51). С. 92–96.
4. Мешко Н.П., Сазонець О.М., Джусов О.А. Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 470 с.
5. Литвинов О. М. Діджиталізація: на порозі цифрового дахау. Держава і злочинність. Нові виклики в епоху постмодерну : зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті віце-президента Кримінологічної асоціації України, професора О. М. Литвака (м. Харків, 23 квіт. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2020. С. 170-172.
6. Прохоров М. Що таке діджиталізація. Українське радіо – радіо платформа Суспільного мовника України Національної суспільної телерадіокомпанії. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=91042>.
7. Варламова М.Л., Дем'янова Ю.О. Основні тенденції діджиталізації у глобальному вимірі. *Галицький економічний вісник*. 2020. Вип. 63 (2). С. 251–260.
8. Кулинич М.Б., Матвійчук І.О., Сафарова А.Т., Герасименко Т.О. Діджиталізація обліку, аналізу та оподаткування всистемі управління підприємством. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. № 64, 2021. С. 57-63.
9. Рогова Н.В. Трансформація політики, інструментів і технологій обліку оподаткування в умовах цифрової економіки. *Фінансовий простір*. 2020. № 2(38). С. 103-116.

REFERENCES

1. Negroponte N. Being Digital. Knopf, 1995. 256 p.
2. Koliadenko S.V. Tsyfrova ekonomika: peredumovy ta etapy stanovlennia v Ukraini ta sviti. Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky. 2016. № 6. S. 105–112.
3. Sokolova H.B. Deiaki aspekty rozvytku tsyfrovoi ekonomiky v Ukraini. Ekonomichnyi visnyk Donbasu. 2018. № 1 (51). S. 92–96.
4. Meshko N.P., Sazonets O.M., Dzhusov O.A. Stratehii vysokotekhnolohichnoho rozvytku v umovakh hlobalizatsii: natsionalnyi ta korporatyvnyi aspekty: monohrafiia. Donetsk: Yuho-Vostok, 2012. 470 c.
5. Lytvynov O. M. Didzhitalizatsiia: na porozh tsyfrovoho dakhau. Derzhava i zlochynnist. Novi vyklyky v epokhu postmodernu : zb. tez dop. nauk.-prakt. konf., prysviach. pamiaty vitse-prezydenta Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy, profesora O. M. Lytvaka (m. Kharkiv, 23 kvit. 2020 r.) / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, Kryminol. asots. Ukrainy. Kharkiv : KhNUVS, 2020. S. 170-172.
6. Prokhorov M. Shcho take didzhitalizatsiia. Ukrainske radio – radio platforma Suspilnoho movnyka Ukrainy Natsionalnoi suspilnoi teleradiokompanii. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=91042>.
7. Varlamova M.L., Demianova Yu.O. Osnovni tendentsii didzhitalizatsii u hlobalnomu vymiri. Halytskyi ekonomichnyi visnyk. 2020. Vyp. 63 (2). S. 251–260.
8. Kulynych M.B., Matviichuk I.O., Safarova A.T., Herasymenko T.O. Didzhitalizatsiia obliku, analizu ta opodatkuvannia vsystemi upravlinnia pidpriemstvom. Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. № 64, 2021. S. 57-63.
9. Rohova N.V. Transformatsiia polityky, instrumentiv i tekhnolohii oblikuta opodatkuvannia v umovakh tsyfrovoi ekonomiky. Finansovyi prostir. 2020. № 2(38). S. 103-116.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2022